

การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานยุติธรรมและแนวทางการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศไทยกับฟิลิปปินส์*

COMPARATIVE ANALYSIS OF JUSTICE ADMINISTRATION AND LAW ENFORCEMENT BETWEEN THAILAND AND THE PHILIPPINES

เกษงา ผาทอง¹ และ สรตน์ กลับลวลา²

Ketsada Phathong¹ and Sorat Glubwila²

¹⁻²คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

¹⁻²Faculty of Social Sciences, Royal Police Cadet Academy, Thailand

Corresponding author E-mail: ketsada.iadp@gmail.com

วันที่รับบทความ : 6 มิถุนายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 30 มิถุนายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 30 มิถุนายน 2568

Received 6 June 2025; Revised 30 June 2025; Accepted 30 June 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบระบบการบริหารงานยุติธรรมและแนวทางการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศไทยกับประเทศฟิลิปปินส์ โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องหลักนิติธรรม ธรรมาภิบาล และระบบกฎหมายเปรียบเทียบเป็นพื้นฐานพบว่าทั้งสองประเทศมีเป้าหมายร่วมกันในการสร้างความยุติธรรมและความมั่นคงในสังคม แต่มีลักษณะเฉพาะในด้านโครงสร้างกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม และการบังคับใช้กฎหมาย ประเทศไทยมีระบบกฎหมายแบบแพ่ง ขณะที่ฟิลิปปินส์ใช้ระบบผสมระหว่างกฎหมายแพ่ง กฎหมายจารีต และกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ การศึกษาพบว่าประเทศไทยมีระบบศาลที่เป็นทางการแต่ยังมีข้อจำกัดด้านความโปร่งใสและประสิทธิภาพ ขณะที่ฟิลิปปินส์มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานศาล และสนับสนุนบทบาทของชุมชนมากขึ้น จากการเปรียบเทียบจึงเสนอแนวทางพัฒนาระบบยุติธรรมไทย ได้แก่ การส่งเสริม “ดิจิทัลยุติธรรม” การพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชน และการจัดตั้งหน่วยงานอิสระเพื่อประเมินและกำกับ

Citation:

* เกษงา ผาทอง และ สรตน์ กลับลวลา. (2568). การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานยุติธรรมและแนวทางการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศไทยกับฟิลิปปินส์. วารสารกวีานพะเยา, 2(3), 33-48.

Ketsada Phathong and Sorat Glubwila. (2025). Comparative Analysis of Justice Administration and Law Enforcement Between Thailand and The Philippines. Journal of Kwan Phayao, 2(3), 33-48;

Website: <https://so11.tci-thaijo.org/index.php/jkp>

ดูแลกระบวนการยุติธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างระบบยุติธรรมที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับบริบททางสังคมไทยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารงานยุติธรรม, การบังคับใช้กฎหมาย, ประเทศไทย, ฟิลิปปินส์, ระบบกฎหมายเปรียบเทียบ

Abstract

This article aims to analyze and compare the justice administration systems and law enforcement approaches between Thailand and the Philippines, using the frameworks of the rule of law, good governance, and comparative legal systems. The study finds that while both countries share the goal of ensuring justice and maintaining social order, they differ significantly in their legal structures, judicial processes, and law enforcement practices. Thailand follows a civil law system, whereas the Philippines employs a mixed legal system that combines civil law, customary law, and common law. Thailand's justice system is formal and centralized but faces challenges in transparency and efficiency. In contrast, the Philippines has adopted technological innovations in court management and promotes greater community participation. Based on this comparison, the article proposes several recommendations for improving Thailand's justice system, including the promotion of digital justice, the development of community-based justice mechanisms, and the establishment of an independent agency to evaluate and oversee the justice process. These recommendations aim to build a transparent, accountable, and socially responsive justice system for Thailand.

Keyword: Justice Administration, Law Enforcement, Thailand, Philippines, Comparative Legal System

บทนำ

การควบคุมทางสังคมให้มีความสงบสุขนั้นคนในสังคมต่างร่วมกันกำหนดบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) ไว้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปรับพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในสังคมกฎหมายก็เป็นเครื่องมือหนึ่งในการจัดการทางสังคมเช่นกัน (โลว์ธอร์น กลับลีลา, 2565 : 1) โดยเมื่อพิจารณาข้อมูลทางสถิติ ผู้ต้องขังที่ทำผิดกฎหมายทั่วโลก โดย World Prison Brief (2021) ได้จัดลำดับจำนวนผู้ต้องขังของประเทศไทยไว้อยู่ที่ลำดับที่ 6 อยู่ที่จำนวน 319,082 คน คิดเป็น 459 คน จากประชากร 1 แสน คน ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูง ลำดับต้นของโลกเช่นเดียวกัน ที่ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อคำนวณความสามารถในการรับผู้ต้องขังของทัณฑสถานในควบคุมของกรมราชทัณฑ์ก็เกินความสามารถในการรับผู้ต้องขังเป็นร้อยละ 339.1 ตามรายละเอียดที่ปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนผู้ต้องขังละสัดส่วนผู้ต้องขังของแต่ละประเทศสูงสุด 10 อันดับ

ลำดับ	ประเทศ	จำนวนผู้ต้องขัง (คน)	สัดส่วนผู้ต้องขังต่อประชากร (คน)	ความสามารถรับผู้ต้องขัง (คน)
1	สหรัฐอเมริกา	2,094,000	639	99.8
2	จีน	1,710,000	121	n/a
3	บราซิล	759,518	357	151.9
4	รัสเซีย	478,714	331	68.6
5	อินเดีย	478,600	35	118.5
6	ไทย	319,082	459	339.1
7	ตุรกี	281,094	335	125.6
8	อินโดนีเซีย	252,821	92	186.3
9	เม็กซิโก	215,232	166	98.2
10	ฟิลิปปินส์	215,000	200	463.6

หมายเหตุ: สัดส่วนผู้ต้องขังต่อประชากร คือ สัดส่วนของจำนวนผู้ต้องขังกับจำนวนประชากรทั้ง ประเทศต่อประชากร 100,000 คน

ที่มา: World Prison Brief, 2021

จากข้อมูลทางสถิติตาม ตารางที่ 1 ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาผู้ต้องขังล้นคุกของกระบวนการยุติธรรมไทยโดย (ศรันยา สีมา, 2563) ได้อธิบายผลกระทบของปัญหาผู้ต้องขังล้นคุกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ผลกระทบในการจัดสวัสดิการ การดูแลชีวิตความเป็นอยู่ สวัสดิภาพของผู้ต้องขังในเรือนจำทัณฑสถานนั้นๆ อันเห็นได้จากความจุที่รับได้กับปริมาณผู้ต้องขังที่เกินประมาณทำให้ผู้ต้องขังต้องอยู่กันอย่างแออัด เกิดความเครียด การดูแลความเป็นกวดขันวินัยของผู้ต้องขังไม่ทั่วถึง ทำให้เกิดการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขัง ไม่ว่าจะเป็นการทะเลาะวิวาท ไปจนถึงการก่อการจลาจลในเรือนจำ ซึ่งเป็นปัญหาในการบริหารจัดการภายในเรือนจำและทัณฑสถานส่วนผลกระทบอีกด้านหนึ่งคือ การแก้ไขปัญหามันพินิจของผู้ต้องขังไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษออกไปจากเรือนจำหรือทัณฑสถาน อีกทั้งการที่นำผู้ต้องขังมาอยู่ปะปนกันเป็นจำนวนมาก ผู้ต้องขังที่เป็นอาชญากรมีอาชีพ มาปะปนกับผู้กระทำผิดครั้งแรก หรือผู้ที่กระทำผิดด้วยความพลาดพลั้ง เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้วิธีการกระทำผิดในระดับที่สูงขึ้น จนกลายเป็นการสร้างเครือข่ายผู้ต้องขัง เมื่อพ้นโทษ ออกไปก็มีโอกาสสูงที่จะทำความผิดซ้ำ

จะเห็นได้ว่าระบบการบริหารงานยุติธรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความยุติธรรมและความเป็นธรรมในสังคม โดยเฉพาะในบริบทของรัฐธรรมนูญที่ยึดมั่นในหลักนิติธรรม (Rule of Law) ระบบยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่ช่วยในการระงับข้อพิพาทและลงโทษผู้กระทำผิดเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (Rawls, 1971) ประเทศไทยในฐานะหนึ่งในประเทศอาเซียนได้พัฒนาระบบยุติธรรมอย่างต่อเนื่องโดยประกอบด้วยหน่วยงานหลัก ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ อย่างไรก็ตาม ระบบยุติธรรมไทยยังคงเผชิญกับปัญหา เช่น ความล่าช้าของกระบวนการพิจารณาคดี ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความยุติธรรม และปัญหาคอร์รัปชันในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563)

ระบบการยุติธรรมเป็นโครงสร้างหลักของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเสริมสร้างหลักนิติธรรมให้มั่นคง โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาที่มักเผชิญกับความเหลื่อมล้ำ ความไม่โปร่งใส และอิทธิพลทางการเมือง ระบบยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพและความเป็นธรรมจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐ ประเทศไทยและฟิลิปปินส์ในฐานะประเทศสมาชิกอาเซียน ต่างก็มีพัฒนาการด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่น่าสนใจ แม้จะมีบริบททางประวัติศาสตร์และการเมืองที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองประเทศต่างพยายามปรับปรุงระบบยุติธรรมให้สอดคล้องกับ

ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยเฉพาะภายใต้กรอบของหลักธรรมาภิบาลและสิทธิมนุษยชนสากล (UNDP, 2007; ASEAN, 2018)

กรอบแนวคิดหลักในการศึกษานี้อิงจาก **หลักนิติธรรม (Rule of Law)** ซึ่งเน้นว่าทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียม กฎหมายต้องชัดเจน เป็นธรรม และบังคับใช้ได้จริง (Tamanaha, 2004) อีกทั้งยังคำนึงถึง **หลักธรรมาภิบาล (Good Governance)** โดยเฉพาะในมิติของความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของประชาชน (World Bank, 2016) นอกจากนี้ยังใช้แนวคิดของ **ระบบกฎหมายเปรียบเทียบ (Comparative Law System)** เพื่อเปรียบเทียบลักษณะและกลไกของระบบกฎหมายแพ่ง ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และระบบกฎหมายแบบผสม ซึ่งประเทศฟิลิปปินส์จัดอยู่ในกลุ่มหลัง เนื่องจากมีอิทธิพลจากกฎหมายสเปนและอเมริกัน ขณะที่ประเทศไทยรับอิทธิพลจากระบบกฎหมายแบบเยอรมัน-ฝรั่งเศส

จากงานวิจัยของ Chambers (2017) ชี้ให้เห็นว่าระบบยุติธรรมไทยแม้จะมีโครงสร้างชัดเจน แต่ยังมีปัญหาด้านความล่าช้าและการเมืองแทรกแซง ส่วนงานของ ADB (2020) ได้เสนอว่าฟิลิปปินส์มีความพยายามในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการศาลผ่านโครงการ *e-Court* เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใส ขณะที่ Amnesty International (2020) วิจารณ์การบังคับใช้กฎหมายปราบปรามยาเสพติดของฟิลิปปินส์ที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง งานของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (2562) ยังเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทยให้มีการกระจายอำนาจและส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการจัดการข้อพิพาท ซึ่งมีแนวคิดสอดคล้องกับแนวทางของประเทศฟิลิปปินส์ที่พยายามเสริมสร้างศาลชุมชนและกลไกไกล่เกลี่ยในระดับท้องถิ่น (UNDP, 2007)

ในขณะเดียวกัน ประเทศฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบผสมผสานระหว่างกฎหมายจารีต (customary law) และกฎหมายแบบแพ่ง (civil law) ก็ประสบกับความท้าทายที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สม่ำเสมอ ปัญหาสิทธิมนุษยชน และการเมืองที่แทรกแซงกระบวนการยุติธรรม (Asian Development Bank, 2020) อย่างไรก็ตาม ฟิลิปปินส์ได้ริเริ่มการปฏิรูปหลายประการ เช่น การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการคดี และการเสริมสร้างกลไกตรวจสอบภายในองค์กร

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเปรียบเทียบระบบการบริหารงานยุติธรรมและแนวทางการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศไทยกับฟิลิปปินส์ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการแลกเปลี่ยน

องค์ความรู้ แนวปฏิบัติที่ดี และการเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงระบบยุติธรรมไทยให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยึดมั่นในหลักนิติธรรมมากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดด้านการบริหารงานยุติธรรม

การบริหารงานยุติธรรม หมายถึง การจัดระเบียบ การวางแผน การบริหารทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และกระบวนการภายในของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายและการให้ความยุติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ (Pollitt & Bouckaert, 2017) โดยในบริบทของรัฐธรรมนูญใหม่ หน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ล้วนต้องประสานการทำงานในเชิงระบบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่าง "ธรรมาภิบาล" (Good Governance) และ "การบริหารงานยุติธรรม" อย่างแยกไม่ออก

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีหลักนิติธรรม (Rule of Law Theory)

ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นว่า ความยุติธรรมและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์และถูกบังคับใช้อย่างเท่าเทียมกันโดยปราศจากอคติ (Dicey, 1885) หลักนิติธรรมยังเน้นถึงการที่รัฐบาลและเจ้าหน้าที่รัฐต้องปฏิบัติตามกฎหมายเดียวกับประชาชนทั่วไป

2. ทฤษฎีระบบ (Systems Theory)

เมื่อมองการบริหารงานยุติธรรมในฐานะ "ระบบ" ตามแนวคิดของ Bertalanffy (1968) จะพบว่าแต่ละองค์ประกอบ เช่น สำนักงานตำรวจ อัยการ ศาล และเรือนจำ ทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบย่อยของระบบยุติธรรมที่ต้องมีการเชื่อมโยง การส่งผ่านข้อมูล และการจัดการทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุดคือ “ความยุติธรรมในสังคม”

3. ทฤษฎีธรรมาภิบาล (Governance Theory)

การบริหารงานยุติธรรมในโลกยุคใหม่ต้องตั้งอยู่บนหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และความเสมอภาค (UNDP, 2007) ซึ่งเป็นกรอบที่ใช้ประเมินคุณภาพของการให้บริการด้านกระบวนการยุติธรรมในหลายประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาระบบยุติธรรมและความแตกต่างระหว่างบริบทของแต่ละประเทศ เช่น

งานวิจัยของ Quah (2010) เปรียบเทียบการควบคุมคอร์รัปชันในประเทศอาเซียน โดยพบว่าฟิลิปปินส์เผชิญกับปัญหาการเมืองแทรกแซงระบบยุติธรรม ขณะที่ประเทศไทยมีระบบโครงสร้างที่ชัดเจนกว่า แต่ขาดการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพ

จิราพร วงศ์สวัสดิ์ (2564) ศึกษาแนวทางการปฏิรูปการดำเนินคดีในศาลไทย โดยเสนอให้ลดความล่าช้าในการพิจารณาคดีผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์

ADB (2020) รายงานว่าฟิลิปปินส์มีความพยายามพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรม เช่น การจัดตั้งศาลเฉพาะทาง และการอบรมเจ้าหน้าที่ยุติธรรม

จากทฤษฎีและงานวิจัยข้างต้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศไทยกับฟิลิปปินส์ได้อย่างมีหลักเกณฑ์และเป็นระบบ

การวิเคราะห์ระบบการบริหารงานยุติธรรมในประเทศไทย

ระบบการบริหารงานยุติธรรมของประเทศไทยประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด ศาลยุติธรรม และกรมราชทัณฑ์ ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน แต่ทำงานร่วมกันภายใต้เป้าหมายเดียวกันคือ การให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2561)

โครงสร้างและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

1. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทำหน้าที่สืบสวนสอบสวน ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เป็นหน่วยงานด่านหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประชาชน โดยเฉพาะในคดีอาญา อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อวิจารณ์เรื่องการใช้อำนาจเกินขอบเขต และปัญหาการทุจริตภายในองค์กร (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563)

2. สำนักงานอัยการสูงสุด มีหน้าที่พิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี รวมทั้งดำเนินคดีในศาล ถือเป็นกลไกถ่วงดุลสำคัญในการควบคุมไม่ให้เกิดการใช้อำนาจโดยมิชอบจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ

3. ศาลยุติธรรม เป็นกลไกที่ใช้พิจารณาพิพากษาคดีต่าง ๆ โดยอาศัยพยานหลักฐานตามกฎหมาย ซึ่งศาลไทยมีหลายระดับ ตั้งแต่ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ จนถึงศาลฎีกา อย่างไรก็ตาม มีข้อวิจารณ์ว่าศาลยังขาดความโปร่งใสในบางขั้นตอนของกระบวนการ (Chambers, 2017)

4. กรมราชทัณฑ์ ทำหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขัง โดยมีเป้าหมายในการฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมให้กลับคืนสู่สังคม แม้ว่าจะมีความพยายามปรับปรุงสภาพเรือนจำและส่งเสริมการฟื้นฟูผู้กระทำผิด แต่ปัญหาความแออัดในเรือนจำยังคงเป็นปัญหาเรื้อรัง (Penal Reform International, 2021)

ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย

ระบบการบริหารงานยุติธรรมไทยยังเผชิญกับปัญหาหลายประการ ได้แก่

1. ความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาคดี ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม

2. ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยหรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกล

3. การแทรกแซงจากการเมืองในบางขั้นตอนของกระบวนการ

4. ปัญหาการทุจริตในหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย

จากปัจจัยข้างต้น ทำให้การบริหารงานยุติธรรมของประเทศไทยจำเป็นต้องมีการปฏิรูปเชิงระบบ เพื่อเพิ่มความโปร่งใส ความเป็นอิสระ และความไว้วางใจจากสาธารณชน (Law Reform Commission of Thailand, 2562)

การวิเคราะห์ระบบการบริหารงานยุติธรรมในประเทศฟิลิปปินส์

ระบบการบริหารงานยุติธรรมของฟิลิปปินส์มีลักษณะเป็นระบบกฎหมายแบบผสมผสาน (mixed legal system) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบของกฎหมายจารีต (customary law), กฎหมายแพ่ง (civil law) จากอิทธิพลของสเปน และกฎหมายคอมมอนลอว์ (common law) จากอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา (de Leon, 2010) องค์กรหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติฟิลิปปินส์ (Philippine National Police: PNP), สำนักงานอัยการ, ศาล และสำนักงานราชทัณฑ์ ซึ่งต่างมีบทบาทสำคัญในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน

โครงสร้างและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

1. Philippine National Police (PNP)

เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบด้านการสืบสวน สอบสวน และการบังคับใช้กฎหมายในระดับพื้นที่ โดยมีการกระจายอำนาจไปยังระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม มีข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงเกินเหตุ โดยเฉพาะในช่วงนโยบาย "สงครามปราบยาเสพติด" ของอดีตประธานาธิบดีดูเตร์เต (Human Rights Watch, 2021)

2. Department of Justice (DOJ)

เป็นหน่วยงานกลางที่กำกับดูแลกระบวนการดำเนินคดี รวมถึงสำนักงานอัยการซึ่งมีหน้าที่ฟ้องร้องดำเนินคดีแทนรัฐ นอกจากนี้ DOJ ยังดูแลหน่วยงานอื่น เช่น สำนักตรวจคนเข้าเมือง และคณะกรรมการต่อต้านคอร์รัปชัน

3. ศาลในฟิลิปปินส์

ฟิลิปปินส์มีระบบศาลหลายระดับ เช่นเดียวกับประเทศไทย ตั้งแต่ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ จนถึงศาลฎีกา โดยศาลฎีกา (Supreme Court of the Philippines) มีบทบาทสำคัญในการตีความรัฐธรรมนูญและควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของหน่วยงานรัฐ (Tadiar, 2015)

4. สำนักงานราชทัณฑ์ (Bureau of Corrections)

มีหน้าที่ดูแลผู้ต้องขัง โดยมุ่งเน้นทั้งการลงโทษและการฟื้นฟู ทั้งนี้ มีความพยายามปรับปรุงมาตรฐานเรือนจำ เช่น การลดความแออัด และการเพิ่มโปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขัง (ADB, 2020)

ปัญหาและความท้าทายในการบริหารงานยุติธรรม

แม้ฟิลิปปินส์จะมีความพยายามปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมหลายด้าน แต่ก็ยังคงเผชิญกับปัญหาหลัก เช่น

1. การแทรกแซงจากฝ่ายบริหาร โดยเฉพาะในกรณีคดีที่มีผลกระทบทางการเมือง
2. การบังคับใช้กฎหมายไม่สม่ำเสมอ พบความเหลื่อมล้ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาและผู้ต้องขัง
3. ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะในกรณีการจับกุมและสังหารโดยมิชอบในนโยบายปราบปรามยาเสพติด (Amnesty International, 2020)
4. คอร์รัปชันในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความเชื่อมั่นของประชาชน

ทั้งนี้ มีความพยายามจากภาครัฐและองค์กรระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) ในการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพบุคลากร กระบวนการพิจารณาคดีที่โปร่งใส และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในระบบศาล เช่น ระบบ e-Courts (ADB, 2020)

การเปรียบเทียบระบบการบริหารงานยุติธรรมและแนวทางการบังคับใช้กฎหมาย

การบริหารงานยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทยและฟิลิปปินส์ แม้จะมีเป้าหมายร่วมกันในการสร้างความยุติธรรม ความมั่นคง และความเป็นระเบียบในสังคม แต่กลับมีความแตกต่างทั้งในเชิงโครงสร้าง การดำเนินงาน และบริบททางสังคมการเมืองที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

ความคล้ายคลึงกัน

1. ระบบศาลหลายระดับ ทั้งสองประเทศใช้ระบบศาลหลายระดับตั้งแต่ศาลชั้นต้นจนถึงศาลฎีกา โดยมีอำนาจพิจารณาคดีทางแพ่ง อาญา และปกครอง (Chambers, 2017; Tadiar, 2015)

2. ปัญหาคอร์รัปชันในกระบวนการยุติธรรม ประเทศไทยและฟิลิปปินส์ต่างประสบกับปัญหาคอร์รัปชันที่บั่นทอนความน่าเชื่อถือของระบบยุติธรรม โดยเฉพาะในระดับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (Quah, 2010; Human Rights Watch, 2021)

3. ความล่าช้าในการดำเนินคดี ทั้งสองประเทศมีปัญหาคดีค้างสะสมและกระบวนการพิจารณาคดีที่ล่าช้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิของประชาชน (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2561; ADB, 2020)

ความแตกต่างที่สำคัญ สามารถเปรียบเทียบได้ดังตารางที่ 2

ด้านเปรียบเทียบ	ประเทศไทย	ประเทศฟิลิปปินส์
ลักษณะระบบกฎหมาย	ระบบกฎหมายแบบแพ่ง (civil law)	ระบบผสม (civil law + common law + จารีต) (de Leon, 2010)
ลักษณะการบังคับใช้กฎหมาย	เน้นกระบวนการตามหลักรัฐธรรมนูญ การสืบสวนต้องมีหมาย	เคยมีนโยบายบังคับใช้กฎหมายอย่างรุนแรง เช่น สงครามยาเสพติด (Amnesty International, 2020)

การกระจายอำนาจยุติธรรม	ยังรวมศูนย์ค่อนข้างสูง	มีแนวโน้มกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากกว่า
บทบาทของภาคประชาชน	จำกัดในระบบศาล	มีการริเริ่มศาลชุมชนในบางพื้นที่ (ADB, 2020)

แนวทางที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

1. ฟิลิปปินส์ควรศึกษาระบบโครงสร้างศาลไทย ที่มีความชัดเจนในสายการบังคับบัญชาและการกำกับดูแลจากส่วนกลาง
 2. ประเทศไทยสามารถเรียนรู้จากการใช้เทคโนโลยีของฟิลิปปินส์ เช่น ระบบ *e-Courts* เพื่อเพิ่มความรวดเร็วและโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรม
 3. ทั้งสองประเทศควรเน้นธรรมาภิบาลในกระบวนการยุติธรรม เช่น การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ การป้องกันคอร์รัปชัน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำกับดูแล
- การเปรียบเทียบข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าประสิทธิภาพของการบริหารงานยุติธรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องอาศัยการบังคับใช้กฎหมายที่ยึดมั่นในหลักนิติธรรม ความโปร่งใส และความเป็นธรรมอย่างยั่งยืน (UNDP, 2007)

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบยุติธรรมไทย

การพัฒนาระบบยุติธรรมไทยให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรม จำเป็นต้องมีการปรับปรุงทั้งในระดับโครงสร้าง การดำเนินงาน และแนวนโยบาย โดยสามารถศึกษาแนวทางจากประเทศฟิลิปปินส์และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของไทย

บทเรียนจากประเทศฟิลิปปินส์

แม้ว่าฟิลิปปินส์จะประสบปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนในบางช่วงเวลา เช่น การปราบปรามยาเสพติดอย่างรุนแรงในยุครัฐบาลดูเตร์เต (Amnesty International, 2020) แต่ก็มีนโยบายและกลไกบางประการที่น่าสนใจและสามารถเป็นแบบอย่างในการพัฒนาระบบยุติธรรมไทย ได้แก่

1. การใช้เทคโนโลยีในระบบศาล เช่น ระบบ *e-Courts* ที่ช่วยลดความล่าช้า เพิ่มความโปร่งใส และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน (ADB, 2020)

2. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยเปิดให้ชุมชนมีบทบาทในการจัดการข้อพิพาทเบื้องต้น และสนับสนุนการตั้งศาลชุมชน (community-based justice) ช่วยลดภาระของศาล และเสริมสร้างความยุติธรรมเชิงป้องกัน (UNDP, 2007)

3. การส่งเสริมบทบาทขององค์กรอิสระ ในการตรวจสอบและเสนอแนะนโยบายต่อกระบวนการยุติธรรม

แนวทางปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของไทย

เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพและความเป็นธรรมในระบบยุติธรรมไทย ควรพิจารณาแนวทางดังต่อไปนี้

1. การปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีให้รวดเร็วและเป็นธรรม

ควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ระบบการฟังคำพิพากษาคดีออนไลน์ ระบบจัดเก็บสำนวนแบบดิจิทัล เพื่อแก้ปัญหาคดีล่าช้า (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2561)

2. การส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

เช่น การไกล่เกลี่ย การอนุญาโตตุลาการ หรือศาลชุมชน ซึ่งสามารถลดจำนวนคดีและเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม (คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, 2562)

3. การปฏิรูปบทบาทของตำรวจและอัยการ

ปรับโครงสร้างการกำกับดูแลให้มีความเป็นอิสระมากขึ้น ลดการแทรกแซงจากฝ่ายบริหาร พร้อมปรับปรุงกระบวนการสอบสวนให้โปร่งใสและตรวจสอบได้ (Chambers, 2017)

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบและบทเรียนจากฟิลิปปินส์ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถผลักดันในระดับชาติ ได้แก่

1. นโยบายสนับสนุน “ดิจิทัลยุติธรรม” (Digital Justice Policy)

ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม

2. การออกกฎหมายสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมชุมชน

โดยกำหนดให้มี “ศูนย์ยุติธรรมชุมชน” (Community Justice Center) ในทุกอำเภอ เพื่อเป็นด่านแรกในการคลี่คลายข้อพิพาทก่อนเข้าสู่กระบวนการศาล

3. จัดตั้ง “สำนักงานติดตามและประเมินผลกระบวนการยุติธรรม” อย่างเป็นอิสระ

เพื่อตรวจสอบคุณภาพและความเป็นธรรมของกระบวนการในทุกขั้นตอน โดยไม่ขึ้นตรงกับฝ่ายบริหารหรือฝ่ายตุลาการ

แนวทางดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อสร้างระบบยุติธรรมที่ “เป็นธรรม โปร่งใส เข้าถึงง่าย และตรวจสอบได้” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยที่ยั่งยืน (UNDP, 2007)

สรุป

บทความวิชาการเรื่อง “การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานยุติธรรมและแนวทางการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศไทยกับประเทศฟิลิปปินส์” มีเป้าหมายเพื่อศึกษาระบบยุติธรรมของทั้งสองประเทศในมิติต่าง ๆ ตั้งแต่โครงสร้างองค์กร แนวทางการบังคับใช้กฎหมาย ไปจนถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยบทนำได้นำเสนอความสำคัญของกระบวนการยุติธรรมในฐานะกลไกหลักของรัฐในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และสร้างความเป็นธรรมในสังคม ทั้งนี้ ประเทศไทยและฟิลิปปินส์ต่างเป็นประเทศในอาเซียนที่มีบริบททางสังคมและการเมืองที่คล้ายคลึงกันในบางประการ แต่มีลักษณะเฉพาะทางกฎหมายและการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน กรอบแนวคิดของการศึกษาอิงจากหลักธรรมาภิบาล หลักนิติธรรม และทฤษฎีระบบกฎหมายเปรียบเทียบ โดยอ้างอิงจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งพบว่าไทยมีระบบกฎหมายแบบแพ่ง ขณะที่ฟิลิปปินส์เป็นระบบผสม และมีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการศาลอย่างเป็นรูปธรรม การวิเคราะห์ระบบยุติธรรมไทยพบว่าแม้จะมีโครงสร้างที่ชัดเจนและเป็นทางการ แต่ยังมีปัญหาความล่าช้า การขาดความโปร่งใส และการแทรกแซงทางการเมือง ขณะที่ระบบของฟิลิปปินส์มีการเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น และพยายามกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น แต่กลับมีปัญหारेื่องสิทธิมนุษยชนและความรุนแรงในการบังคับใช้กฎหมาย การเปรียบเทียบทั้งสองประเทศแสดงให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนที่ต่างกััน ซึ่งประเทศไทยสามารถเรียนรู้จากฟิลิปปินส์ในด้านการใช้เทคโนโลยีในระบบศาล การสนับสนุนศาลชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ขณะที่ฟิลิปปินส์สามารถยึดแบบอย่างการจัดวางโครงสร้างระบบศาลของไทยที่มีความเป็นทางการและชัดเจนมากกว่า ในส่วนของข้อเสนอแนะเชิงนโยบายไทยควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการยุติธรรม

ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยุติข้อพิพาททางเลือก ส่งเสริมบทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน และจัดตั้งหน่วยงานอิสระในการประเมินกระบวนการยุติธรรมทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อสร้างระบบยุติธรรมที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบันและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. (2562). *ข้อเสนอเชิงนโยบายการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย.
- จิราพร วงศ์สวัสดิ์. (2564). การปฏิรูประบบการดำเนินคดีในศาลไทยภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี. *วารสารนิติศาสตร์ร่วมสมัย*, 9(1), 55-72.
- ศรันยา สีมา. (2563). ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ. เรียกใช้เมื่อ 12 เมษายน 2568 จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=69144
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2561). *รายงานสถานการณ์กระบวนการยุติธรรมไทย ปี 2561*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2563). *รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ประจำปี 2563*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- โสรัตน์ กลั้ววิลา. (2565). การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร. ใน *ดัชนีนิติพนธ์ปรัชญาดัชนีบัณฑิตสาขาวิชาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม*. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ADB. (2020). *Philippines: Country Governance Risk Assessment and Risk Management Plan*. Asian Development Bank. Retrieved April 12, 2025 <https://www.adb.org>
- Amnesty International. (2020). *They Just Kill: Ongoing Extrajudicial Executions and Other Violations in the Philippines' War on Drugs*. Amnesty

- International Publications. Retrieved April 12, 2025 from <https://www.amnesty.org>
- ASEAN. (2018). *ASEAN Human Rights Declaration and the Phnom Penh Statement on the Adoption of the ASEAN Human Rights Declaration*. Association of Southeast Asian Nations. Retrieved April 12, 2025 from <https://asean.org>
- Asian Development Bank. (2020). *Philippines: Country Governance Risk Assessment and Risk Management Plan*. Retrieved April 12, 2025 from <https://www.adb.org>
- Bertalanffy, L. V. (1968). *General System Theory: Foundations, Development, Applications*. New York: George Braziller.
- Chambers, P. (2017). *Judicial Politics in Thailand: The Challenge of Judicial Reform*. In U. Bunnag (Ed.), *Law and Justice in Southeast Asia* (pp. 101–123). Bangkok: White Lotus Press.
- Chambers, P. (2017). Judicialization of Politics in Thailand: Constitutional Court and the Rule of Law. *Asian Affairs: An American Review*, 44(4), 189–205.
- de Leon, H. S. (2010). *Textbook on the Philippine Constitution* (12th ed.). Manila: Rex Book Store.
- Dicey, A. V. (1885). *An Introduction to the Study of the Law of the Constitution*. London: Macmillan.
- Human Rights Watch. (2021). *World Report 2021: Philippines*. Retrieved April 12, 2025 from <https://www.hrw.org>
- Penal Reform International. (2021). *Global Prison Trends 2021*. Retrieved April 12, 2025 from <https://www.penalreform.org>
- Pollitt, C., & Bouckaert, G. (2017). *Public Management Reform: A Comparative Analysis - Into the Age of Austerity* (4th ed.). Oxford University Press.

- Quah, J. S. T. (2010). *Public Administration in Southeast Asia: Thailand, Philippines, Malaysia, Indonesia, and Vietnam*. CRC Press.
- Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Tadiar, M. (2015). Judicial Reform in the Philippines: Opportunities and Constraints. In *Southeast Asian Legal Systems*, pp. 123–136.
- Tamanaha, B. Z. (2004). *On the Rule of Law: History, Politics, Theory*. Cambridge University Press.
- UNDP. (2007). *Governance Indicators: A User's Guide*. United Nations Development Programme.
- United Nations Development Programme (UNDP). (2007). *Access to Justice: Practice Note*. UNDP. Retrieved April 12, 2025 from <https://www.undp.org>
- World Bank. (2016). *Worldwide Governance Indicators*. Retrieved April 12, 2025 from <https://info.worldbank.org/governance/wgi/>